

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioann. Jonstoni|| Historiae Natvralis|| De|| Exangvibvs|| Aquaticis|| Libri IV||

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLXVII.

VD18 90529022

Titvlvs I. De Molluscis in genere.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11100

HISTORIAE NATVRALIS
DE
EXANGVIBVS
AQVATICIS

LIBER I.

DE MOLLIBVS, SEV MOLLVSCIS.

TITVLVS I.

De Molluscis in genere.

Arist. H. A.
l. 1. c. 4. et 8.
l. 4. c. 1.

Arist. H. A.
l. 4. c. 1.

QUATVOR Exanguium genera Aristoteles constituit, *Mollia*, nempe seu *Mollusca*, quae carne molli foris obducta, solidum interius modo sanguinei generis continent. *Crustata*, quae crustis collis teguntur. *Testacea*, quae testis duris fragilibus muniuntur, et *Insecta*, quae Graeci *ἐντομα* dixere, *Zoophyta*, hisce adnumerari meliori jure possunt, quam ut inter plantas, numerentur.

Nomen.

Plin. H. N.
l. 9. c. 28.
Galen. de Alim. facult.
l. 3.

Mollusca praemittimus, tum quod nobiliora sint, et partium numero ac robore longe praecellant; tum quod idem Aristoteles et Plinius fecerint. Nec male Aquatica Piscibus subjunguntur, cum et Plinio, ea, pisces nuncupare placuerit. *Mollusca* seu *μολύσκα* dicuntur, quod neque asperam, neque testaceam cutem, neque squammam habeant, Athenaeus *τενυδάκη*, seu *Loligini* similia dixit. Dicit et *μολύσκα* *Gazae* et *Rondeletio* visum:

deceptos, et Cartilaginea Aristoteli talia dici Salvianus ostendit.

Naturam inter carnem et nervum mediam obtinent: fissilis haec, in anfractum, ut ad vires commodior esse possit: loco ossium, quod piscium spinis proportionetur omnia, Polypum si excipias. *Exteriores partes* tres praecipue habet *Caput*, *pedes* sive *brachia*, quos Aristoteles quandoque *πλεκτάνας*, *Gaza* crura, barbas, cirros vocat, et τὸ κύτος ἀδύριστον, id est, *alveum indiscretum*. *Caput* omnibus inter pedes et ventrem, seu ut Aristoteles, ἐν μέσῳ τῶν πόδων τῶν καλεμένων πλεκτανῶν. In capite *Os* est et bini *dentes*, qui potius, cum immobiles sint, neque ad retinendam praedam firme innitantur, *ρυγχος* seu *rostrum* dicendi sunt. Est enim haec pars, (os et dentes) adunco carnivorarum rostro perquam similis, ex duabus partibus composita, superiore et inferiore commissura pyxidata, ut loquitur *Rondeletius*, ita ut inferior superiori inferatur. *Loco linguae* carnosum quiddam in ore gerunt, quo esculentorum voluptatem discernunt. In capite *oculos* bi-

Arist. de Gener. l. 1. c. 10.

Descriptio.
Aristot. de part. l. 2. c. 8.

Plin. H. N.
l. 9. c. 28.

Aristot. de part. l. 4. c. 5.

nos grandiusculos, quibus exigua quaedam cartilago, discrimen cerebri parvulum continens, praestat. *Pedes* habent parti priori, circum caput, infra oculos circa os et dentes vinctos, quod pars ejus posterior ad priorem adducta sit, extremaque coeant ac confundantur, hinc fit ut excrementa meatu ori vicino infra emittant. *Octoni* hi sed singulis eorum generibus diversi. *Acetabula* sunt quibusdam, cirramentaque, implicamentis illis, quibus digitos antiqui medici inde re solebant, similia fibris implexa, quibus carunculas caeteraque cecidentia trahunt. Aliis breves et inutiles, binaeque promulcides prae-longae, quibus veluti anchoris inniuntur, seque contra aestus marinos

Arist. H. A. navigii modo stabiliunt. *Fistulam*, l. 4. c. 1. l. 8. supra caput, et brachia ante alveum, gerunt, cavam, quam modo in dextram modo in sinistram partem transferunt, et hac, mare transmittunt. *Plin. H. N.* l. 9. c. 12.

Aristotele haec modo, αὐλὸς modo *μικτὴρ*. *Gelnerus* *Φυσική* legit, *Gaza* et *Plinius* narem transfulere. *Pinulam* quoque habent circumdantem alveum, ut natare, et se in natando dirigere possent.

Alveus a capite amplioris capacitatis propendet, cujus caro non in directum, sed id orbem fissilis et cute integitur. Cutem tamen *Salvianus* denegat, et *Plinius*, nulla, *Polypos* vestiri scribit. *Capillamenta* in toto eorum latere conspiciuntur, quorum is, qui branchiarum in aliis piscibus, usus. *Scholias* *Nicandri* *δελφύγας*, *Aristoteles* *τετραδάη* vocat. *Interiora* si spectes. *Os gula* exceptit angusta, quam sequitur *ingluvies*, *πρόλοβος*, ampliuscula, neque avibus absimilis, cui jungitur *venter*, tanquam ἡνυστρον facie buccinorum claviculae.

Intestinum ab eo tenue, partem versus repens superiorum ad os fertur, quod laxius est quam gula. De *Cerebro*, vel quod ipsi proportionem respondet, superius diximus, *vesica* carent. *Mutis* adhuc superest, quam *Aristoteles*, principatum sentiendi obtinere dicit, ac si haec cor-

Aristot. de partib. l. 4. c. 5.

di esset ἀνάλογος. Humida ea et corpulenta pars per quam gula in ventrem pertendit, adnata magis tergo. Ater humor, quem quidam τὸν θάλον, alii ut *Athenaeus* et *Dioscorides* τὸ μέλαν vocant, pro sanguine ipsis inest, si *Plinio* credimus: pro bile, ut *Rondeletio* placuit. Non solet, scilicet, natura, id quod pro sanguine servat, in quolibet metu effundere: nec ullus meatus venae proportionem respondet, quo alendi corporis causa in universum corpus distribuat. Secretus is ab alimento in vesica, seu tunica membranea; *Aristoteles* *μήκων*, *Gaza* *Papaver* appellavit; exitum finemque habente, quae alvi excrementa emittunt, parte quae fistula vocatur, quae in supinis posita est.

In salis aquis degunt: sed in potulentioribus non inveniuntur, ideo frustra in Ponto quaeras. *Locus.* *Arist. H. A.* l. 9. c. 28.

Vescuntur carnibus. Nec *sexus* ipsis denegatus. *Aristoteles* enim l. 4. c. 1. de *vulvas* bifidas, actestes geminos juxta genitale in omnibus reperiri ait. *Cibus.* *Arist. H. A.* l. 4. c. 1. de *Gener.* l. 1. c. 1. et 3.

Differunt foeminae a maribus, quod mas prona sui corporis nigriora supinis, partesque omnes asperiores habeat quam foemina, et lineis intervenientibus varias, caudamque acutior. In mare quoque meatus quidam subditus gulae, a Cerebro in ima alvei pertendit, idque ipsum ad quod fertur, speciem mammae imitatur: in foemina duplex illud idem, supraque positum habetur. *Sexus.*

Generationem quod spectat, Ter-gis copulari, et diu in venere, quia frigida, morari, compertum. Ore coire, et renixu atque complexu mutuo brachiorum jungi, prodidit alibi *Aristoteles*. *Generatio.*

Semen per meatum emittunt, idque parte corporis supina, qua *putamen* distat, et mare illabitur, faciunt. Continent foeminae primo ova indiscreta, mox discreta in plura: sed quia imperfecta excluduntur, augescunt more vermium, postquam vim vitalem ab asperso maris semine acceperunt. Sic glutino uvae instar cohaerent, et quam primum vitale virus attigere, animalcula ex iis nascuntur. *Arist. de Gener.* l. 1. c. 15. et l. 3. c. 8.

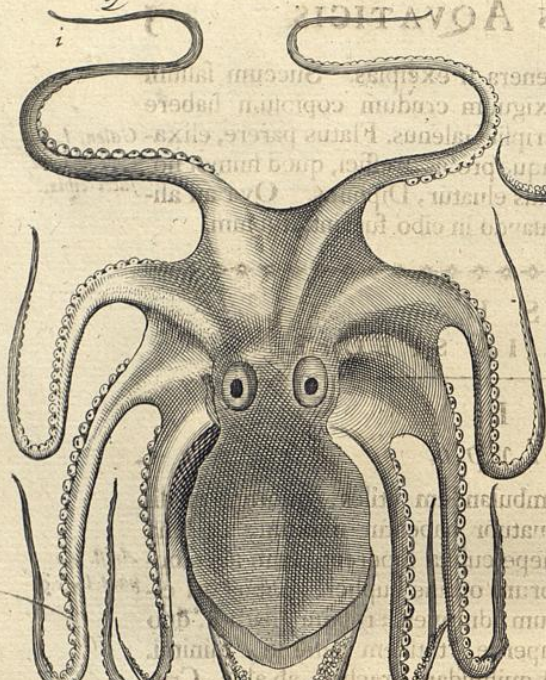
De

Lolipus. *Polkuttel.*

Tab. I.

Sepia.

Black fish. black kuttel.

Loligo

*maion. groser
schmaler
black fish.*

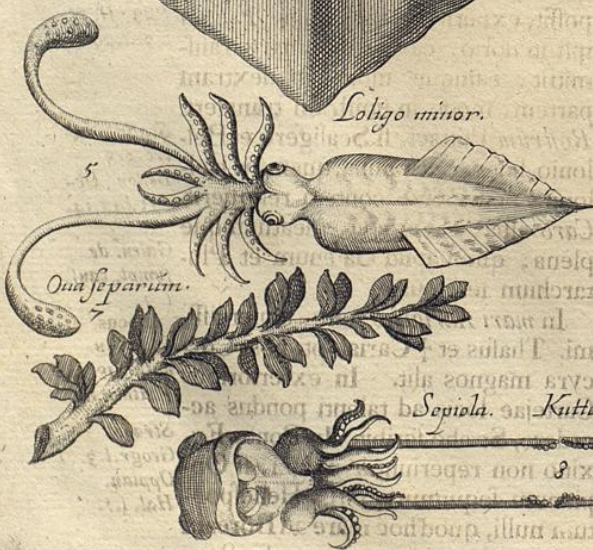
Sepia supina.

Meerspin.

Loligo minor.

Lepus marinus. Seehar.

Ova separum.

Sepiola. Kuttel fische. Klein black fish.

De *sensibus* nullum est dubium. Dormire et somnare apud Aristotelem habemus.

genera si excipias. Succum salsum exiguum crudum copiosum habere scripsit Galenus. Flatus parere, elixataque probiora effici, quod humor no-

Galen. l. de boni et mali succi cibis.

Ufus. Apponebantur olim mensis; et pro-
Arist. H. A. l. 4. c. 14. Arist. de Gen. l. 1. c. 19.
 babantur maxime gravida. Nec nunc a culina exulant, quaedam Polyporum

quando in cibo fuerint, dubium.

TITVLVS II.

DE MOLLIBVS IN SPECIE.

CAPVT I.

De Polypo.

TAB. I. r. *Arouand. Exangu. l. 1. c. 2.*
 Nomen. **T**ANTVM de Molluscis in genere sufficiat, jam in specie de iis agemus. Numerantur autem inter ea, *Polypus, Sepia, Loligo*, quibus *Leporem marinum* adicimus.

Polypus, qui pro ratione Dialectorum, *πολύπους, πάλυψς, πέλυπος, πόλυπος*, et *πόλυψ* vocatur, a multitudine pedum, nomen fortitus est. Antiphylus Byzantius in quodam Epigrammate *πελυπόδην* dixit. Lacones *ἀνύσεων*, alii *όνον*, seu asinum marinum, infimae aetatis Graeci Octapodia, seu Octapodos vocavere.

Descriptionem quod attinet, *Ventrem* tum figura tum tactu, cum Sepiis similem habere, stomachum nimirum five gulam ab ore praelongam, quam ingluvies excipit; tum ventrem conjungi, ac intestinum simplex ventri annecti, et usque ad exitum tendere, Aristoteles prodidit. *Cerebrum* in dissecto duplex conspici, citat ex Aristotele Athenaeus, qui et *atramentum* ejus subrufum esse, et in vesica, quam *μήκων* vocant, quoque supra ventrem, auctoribus Aeliano et Scholiaste in Aristophanem, sita est, contineri, scribit, minusque hujus quam Sepiam, et quidem ad mutum habere, quod brachia habeat coloremque mutet, ubi amissum est, accrescere, et nunquam ejus copia desit, Aristoteles addidit.

Caput ei praedurum quam diu vivit, et quasi inflatum est. Alveus id in caeteris mollibus dicitur, quod brevius et rotundius conspiciatur. *Oculi*, supra duos pedes: *Os* et dentes in pedum medio. *Pedes* habet ut reliqua octo-

Arist. H. A. l. 4. c. 1.
 non solum ad natandum, sed et ad

ambulandum utiles, quorum medii quatuor habentur maximi, ut bina saepe cubita superent, cum acetabulorum ordine duplici, quibus ori cibum admovent; reliqui quatuor, duo superne, totidem inferne, minimi. A quibusdam brachia, ab aliis, *Cru-ra*, *Cirri*, a Plinio barbae, vocantur. Acetabula Aristoteles *πλεκτόνας*, alii *κοτυληδόνας*, Antiphilus Bizantius *ἐλικας*, Antipater Thetталus *πλοχμές*, Ovidius flagella, dixere, *πῆλμα* a Hesychio et Varino dici, nonnulli credidere, alii id capiti tribuunt. *Dorsum*, Plinius partem laevem appellat, a qua acetabulorum ordo inchoatur. *Cervicem*, habet imbecillam, cum premitur. *Pinnulam* ipsi angustam, de medio ortam, quod parvum habeat alveum, quem pedibus suis dirigere possit, Aristoteles tribuit. Plinius ob eandem causam, habere negat. Tam esse exiguum, ut minime aut vix conspici possit, experientia didicimus. *Fistula* ipsi in dorso, cava, qua mare transmittit: eamque modo in dextram partem, modo in sinistram transfert. *Rostrum* Psittaci, si Scaligero et Bellonio, fides. *Cutis* nulla, quamvis Bellonius pedes cute contegi reliquerit. *Caro* alba, cavernosa, meatuumque plena, quod apud Galenum et Plutarchum legimus.

In mari Adriatico sunt frequentissimi. Thasus et Caria optimos, Corcyra magnos alit. In exterioribus Cartegae locis ad talenti pondus accedere, Strabo scribit. In Ponto Euxino non reperiuntur magni, si Oppianum sequimur: circa Hellepontum nulli, quod hoc mare ad Boream spectans

Arist. de part. l. 4. c. 9.

Arist. H. A. l. 4. c. 9.

Plin. H. N. l. 9. c. 29.

Scalig. Exerc. 218. Bellon. Observ. l. 1. c. 14.

Galen. de sympt. caus. l. 3.

Locus. Plut. qu. natur. 19.

** Athen. l. 7. Strabo Geogr. l. 3. Oppian. Hal. l. 1.*